

Poticaji i organiziranje II. hrvatskog katoličkog kongresa (sastanaka) u Ljubljani i referat dr. Janka Šimraka o vjerskom jedinstvu Slavena (1913. g.)

Zlatko MATIJEVIĆ

Hrvatski institut za povijest, Zagreb, R. Hrvatska

Autor je na temelju postojeće znanstvene i publicističke literature, te suvremenog tiska i arhivskog gradiva rekonstruirao događanja oko sazivanja II. hrvatskoga katoličkog kongresa (sastanka) u Ljubljani 1913. Na kongresu su glavnu riječ vodili mladi katolički intelektualci - svjetovnjaci i svećenici - organizirani u Hrvatskom katoličkom senioratu. Posebnu je važnost imao referat vlč. Janka Šimraka o vjerskom jedinstvu Slavena.

Posebno mjesto u povijesti Hrvatskoga katoličkog pokreta (HKP)¹ zauzima II. hrvatski katolički sastanak (kongres), održan 1913. u Ljubljani. Bio je to zapravo “hrvatsko-slovenski katolički sastanak”.

Još krajem kolovoza 1911., u splitskom katoličkom tjedniku “Dan”, koji se nalazio u rukama pripadnika HKP-a, osvanuo je članak, koji je zagovarao potrebu održavanja jednoga novog hrvatskog katoličkog sastanka.² U njemu se tvrdilo, da se od I. hrvatskog katoličkog sastanka (Zagreb, 1900.) na “polju sistematskog rada našeg katoličkog pokreta malo uradilo”.³ Da bi HKP postao učinkovit u ostvarivanju svojih ciljeva, hrvatski su se organizirani katolici trebali na planiranom kongresu usuglasiti u “načelnim tačkama praktičnog dijela [svog] programa”.⁴ Uredništvo “Dana” je predlagalo da se novi hrvatski katolički sastanak održi 1912. u Ljubljani, jer je slovenski glavni grad “centrum kršćansko socijalne mlade Slovenije, koja je čedo savremenog katoličkog rada [...]”.⁵ Hrvati bi “dakle u Ljubljani dobili silom prilika najjači razlog i poticaj za stvarni rad [...]”.⁶

¹ O ishodištima, nastanku i djelovanju HKP-a u prva dva desetljeća XX. stoljeća vidi: Jure KRIŠTO, *Prešućena povijest. Katolička crkva u hrvatskoj politici 1850.-1918.*, Zagreb, 1994.

² [Uredništvo “DANA”], “II. hrvatski katolički sastanak. (1900.-1912.)”, *Dan*, Split, 9/1911., br. 34, 1.

³ *Isto.*

⁴ *Isto.*

⁵ *Isto.*

⁶ *Isto.*

Razmišljanja o organiziranju katoličkog sastanka naišla su na plodno tlo, te su uskoro uslijedile reakcije.⁷ Iako je među organiziranim hrvatskim katolicima prevladavala misao o nužnosti sazivanja novoga katoličkog sastanka, oni nisu bili jedinstveni glede mjesta i vremena njegova održavanja. Nije bio zanemariv broj onih koji su držali da se sastanak treba održati 1913. u Zagrebu.⁸

Neposredni poticaj za razrješenje dileme oko mjesta i vremena održavanja hrvatskoga katoličkog sastanka, došao je iz Slovenije. Ljubljanski knez-biskup dr. Anton Bonaventura Jeglič uputio je na adresu zagrebačke nadbiskupije, odnosno dr. Antuna Bauera, nadbiskupa-koadjutora "cum iure successionis", službeni dopis - Ljubljana, 7. siječnja 1913. - kojim ga je izvijestio da - "ako ne bukne rat" - Slovenci namjeravaju "sazvati slovenski katolički kongres v Ljubljani".⁹ Prema Jegličevoj tvrdnji, Slovenci su na svoj kongres namjeravali pozvati Hrvate u nadi da će se pozivu odazvati "barem inteligencija katolička i djelovati aktivno kod javnih sastanaka".¹⁰ Prema mišljenju ljubljanskog nadbiskupa "time bi se u Hrvata učvrstilo katoličko osvjedočenje", a ono je "od potrebe, da ih ne pritegne nase štetni srbizam sa svojom ortodoksijom".¹¹ Osim ovoga vjerskog momenta, Jeglič je imao u vidu i - politički. On je, naime, držao da bi sudjelovanje Hrvata-katolika na slovenskom katoličkom kongresu "učvrsti[lo] i na siguran temelj postavi[lo] onaj hrvatsko-slovenski savez, što ga naši i Vaši zastupnici prošle godine sklopiše".¹² Jeglič je ovdje mislio na stranačku fuziju do koje je 1912. došlo između "svepravaške organizacije"¹³ i Slovenske ljudske stranke (SLS).¹⁴

⁷ Vidi: Sveć. S. B., "Drugi hrvatski katolički sastanak.", *Dan*, 9/1911., br. 38, 1; "II. Opći hrv. katolički sastanak i - mi!", *isto*, br. 44, 3.

⁸ Sveć. S. B., *nav. dj.*, 1; A. -ić., "Drugi hrvatski katolički sastanak.", *Dan*, 10/1912., br. 35, 1.

⁹ Jegličev dopis, Nadbiskupski arhiv u Zagrebu, Acta praesidealia, Ostavština Jurja Posilovića (dalje: NAZ AP OJP), 106/1913. Zahvaljujem dr. sc. Zoranu Grijaku što mi je omogućio korištenje dijela građe iz Ostavštine nadbiskupa Posilovića, koja se odnosi na II. hrvatski katolički sastanak.

¹⁰ *Isto*.

¹¹ *Isto*. Vidi: Zoran GRIJAK, *Politička djelatnost vrhbosanskog nadbiskupa Josipa Stadlera*, Zagreb, 2000., 581. (Obranjena doktorska disertacija). Vidi: Franjo ŠANJEK, "Zoran Grijak, *Politička djelatnost vrhbosanskog nadbiskupa Josipa Stadlera* (neobjavljeni rukopis disertacije, Zagreb, 2000., str. 1-893)", *Croatica christiana periodica* (dalje: CCP), Zagreb, 24/2000., br. 46, 268.-274. (Grijakova disertacija objavljena je pod istim naslovom 2001. u Zagrebu u izdanju Hrvatskoga instituta za povijest i izdavačke kuće Dom i svijet. Dijelovi teksta koji se odnose na II. hrvatski katolički kongres nalaze se na str. 393.-397. U ovom se radu sva navedena mjesta odnose na tekst disertacije.)

¹² Jegličev dopis, NAZ AP OJP, 106/1913.; Z. GRIJAK, *nav. dj.*, 581.

¹³ Na poticaj dalmatinskih pravaša održana je u srpnju 1911. konferencija koja je postavila temelj zajedničkoj organizaciji starčevićanske i frankovačke stranke u Banovini, dalmatinske Stranke prava, istarskih pravaša te Hrvatske katoličke udruge i Hrvatske narodne zajednice u Bosni i Hercegovini. U listopadu 1911. osnovana je "svepravaška organizacija" (Stranka prava) za sve hrvatske zemlje. (Mirjana GROSS, *Povijest pravaške ideologije*, Zagreb, 1973., 381.)

Nadbiskup-koadjutor Bauer uputio je - 15. siječnja 1913. - upit ordinarijima katoličkih biskupija u Hrvatskoj, Dalmaciji te Bosni i Hercegovini u kojemu je tražio da se opredijele između triju mogućnosti javnoga manifestiranja pripadnosti katoličkoj vjeri tijekom 1913. godine: 1. odlazak na hodočašće u Rim, u povodu 1600-te godišnjice "Milanskog edikta" cara Konstantina, 2. održavanje euharistijskog kongresa (sastanka) u Zagrebu i 3. sudjelovanje na slovenskom katoličkom kongresu u Ljubljani.¹⁵ Baueru je prvi odgovorio - 19. siječnja 1913. - šibenski biskup Luka Pappafava.¹⁶ On je pristao na sudjelovanje vjernika svoje biskupije na ljubljanskom sastanku.¹⁷

Krčki biskup dr. Antun Mahnić bio je jedini biskup koji se izjavio spremnim sudjelovati na sve tri predložene manifestacije.¹⁸

Zadarski nadbiskup dr. Vice Pulišić je bio za hodočašće u Rim.¹⁹

Dr. Ivan Krapac, biskup Bosansko-đakovačke i Srijemske biskupije, izjavio je da usvaja u "cijelosti predlog glede hodočašća ove godine u

¹⁴ Potkraj rujna 1912. predstavnici SLS-a izrazili su spremnost da stvore zajedničku političku grupaciju s ujedinjenim pravašima. Odbor zastupnika hrvatske i slovenske strane sastao se početkom listopada 1912. u Beču, gdje je zaključena fuzija između dviju političkih organizacija. Ta je odluka trebala biti svečano provedena u Ljubljani 20. listopada 1912. Hrvatsko-slovenski politički savez nije bio dugoga vijeka. U ujedinjenoj Stranci prava odlučujuću su riječ imali "starčevićanci", a u SLS je vodeća ličnost bio dr. Ivan Susteršič, koji je politički bio blizak "frankovcima". Ujesen 1913. "frankovci" su isključeni iz ujedinjene Stranke prava. (*Isto*, 398, 400, 408.)

¹⁵ Bauerov dopis katoličkim biskupima, NAZ AP OJP, 106/1913. Vidi: Z. GRIJAK, *nav. dj.*, 579.

¹⁶ Pappafava Baueru, NAZ AP OJP, 106/1913.

¹⁷ *Isto*. Ipak, šibenski je biskup imao i neke nedoumice glede održavanja ljubljanskoga katoličkog sastanka: "U ostalom uslobodujem se staviti jednu opasku. Već je odlučeno držati Euharistični sastanak prigodom školskih praznika u Zagrebu. Novine su to, medju kojima i spljetski 'Dan' javno navijestile. Neznam dakle, mogu li dva Kongresa, u Zagrebu i Ljubljani, držana u kratkom razmaku vremena, dobro uspjeti, obzirom na željeno mnogobrojno sudjelovanje vjernika. Ne bi li stoga bilo uputno, da se Vi, Presvijetli Gospodine, privatno sporazumite sa onim u Zagrebu, e bi se jedan sastanak obdržavao ove godine, a drugi u dođućoj? Svakako, nek Vaša Presvijetlost prihvati u predmetu one zaključke, što su zgodnij[i] u ovom slučaju, a ja ću se prilagoditi Vašim odredbama." (*Isto*.)

¹⁸ Z. GRIJAK, *nav. dj.*, 582. Iako je bio za sudjelovanje na sve tri manifestacije, Mahnić je bio osobito sklon održavanju euharistijskog kongresa u Zagrebu: "No kako će se i u Ljubljani održavati kat.[olički] sastanak, zato ja držim, da bismo mi euhar.[istijski] sastanak mogli prirediti već u lipnju, ako ne kasnije, u rujnu ili listopadu. No glavno je, da se euhar.[istijski] sastanak održava, to je za nas Hrvate u postojećim prilikama zacijelo od mnogo veće važnosti nego i sâm kat.[olički] kongres u Ljubljani. Molim dakle Vašu Presvijetlost, da ne odustanete od nauma prirediti ove godine euhar. kongres u Zagrebu". (Mahnić Baueru, Krk, 20. siječnja 1913., NAZ AP OJP, 106/1913.)

¹⁹ Z. GRIJAK, *nav. dj.*, 582. "Obzirom na ovu svečanost [tj. Hodočašće u Rim], kojoj će jamačno mnogi učestovati i na kat[o]l. Kongres[u] u Ljubljani, na koji će također mnogi pristupiti, scijenim da bi najbolje bilo ne držati ove godine naumljeni euharistički Kongres u Zagrebu, koji bi po svoj prilici slabo izpao". (Pulišić Baueru, Zadar, 20. siječnja 1913., NAZ AP OJP, 106/1913.)

Rim”, a što se tiče euharističkog sastanka u Zagrebu, da za “ovu godinu podjemo svi na poziv u Ljubljanu, a do godine, da upriličimo sjajni euharistički sastanak u Zagrebu, jer u jednoj te istoj godini nebi bilo moguće poći u Rim i Ljubljanu, te kod kuće urediti sjajni katol.[ički] Kongres.”²⁰

Fra Jozo Garić, tada apostolski upravitelj Banjalučke biskupije, prihvatio je prijedlog nadbiskupa-koadjutora Bauera da se “prigodom proslave ‘Centenario Constantinario’ upriliči hrvatsko katoličko jedinstveno hodočašće, koje bi trebalo da bude što sjajnije, da se tako pred drugim narodima istakne i nacionalni značaj našeg naroda”.²¹ Glede održavanja euharistijskog kongresa u Zagrebu, fra Garić je bio mišljenja da “pošto istodobno knez biskup ljubljanski presv. Gosp. Jeglič kani održati katolički kongres u Ljubljani, na koji poziva i nas Hrvate, jedan odpaсти mora, jer je teško oba držati”.²² On se odlučio za euharistijski kongres u Zagrebu kao “središtu i prijestolnici Hrvata, pri kojem bi trebalo, da učestvuju Hrvati iz svih naših zemalja, te braća Slovenci”.²³ Ljubljanski kongres se, prema njegovom “skromnom mnijenju”, mogao održati - “na godinu”, tj. 1914.²⁴

Kotorski biskup dr. Frano Uccellini-Tica je ustvrdio da ne bi “mogao za čas predvidjeti hoće li m[u] bit moguće pridružiti se u mj.[esecu] travnju ili svibnju Hrvatskomu hodočašću u Rim”, jer se prema njegovom mišljenju, “političko obzorje” nakon Prvoga balkanskog rata (1912./1913.) “nije još razbistrilo”.²⁵ Biskup je, također, držao da bi bilo “mučno” organizirati održavanje euharističkog kongresa u Zagrebu (1913.). O sudjelovanju na ljubljanskom katoličkom kongresu, biskup Uccellini-Tica nije rekao ništa određeno.²⁶

Dubrovački biskup dr. Josip Marčelić podržao je rimsko hodočašće, neovisno od toga hoće li on moći osobno, zbog svoga zdravstvenog stanja, na njemu sudjelovati ili ne.²⁷ Biskup se protivio održavanju euharistijskog sastanka u Zagrebu, jer je držao da se ne može u kratkom vremenskom razmaku s uspjehom organizirati dva tako velika katolička skupa - “ako bi naime istu godinu bio i jedan i drugi, sile bi se pocijepale”.²⁸ Dubrovački je biskup, također, navodio političke razloge, koji su prema njegovom mišljenju govorili protiv održavanja euharistijskog sa-

²⁰ Krapac Baueru, Đakovo, 20. siječnja 1913., NAZ AP OJP, 106/1913.

²¹ Garić Baueru, Banjaluka, 21. siječnja 1913., NAZ AP OJP, 106/1913. Vidi: Z. GRIJAK, *nav. dj.*, 580.

²² *Isto.*

²³ *Isto.*

²⁴ Garić Baueru, NAZ AP OJP, 106/1913.

²⁵ Uccellini-Tica Baueru, Kotor, 23. siječnja 1913., NAZ AP OJP, 106/1913.

²⁶ *Isto.*

²⁷ Marčelić Baueru, Dubrovnik, 24. siječnja 1913., NAZ AP OJP, 106/1913.

²⁸ *Isto.*

stanka u Zagrebu - "neznam radi političkih prilika u Hrvatskoj, kako bi to naši Dalmatinci shvatili".²⁹ Biskup je ovim riječima ciljao na proces raspadanja svepravaške organizacije u Dalmaciji, koji je, svega nekoliko mjeseci, prethodio onome u Banskoj Hrvatskoj (1912./1913.). Ovaj je proces zahvatio i katoličko svećenstvo pravaške orijentacije te doveo do njegovih novih političkih podjela i sučeljavanja.³⁰ Biskup Marčelić se založio za gotovo neprovedivo rješenje, tj. da se u Ljubljani održi i hrvatsko-slovenski katolički kongres i euharistijski sastanak.³¹

Vrhbosanski nadbiskup dr. Josip Stadler u svom je dopisu - Sarajevo, 25. siječnja 1913. - načelno podržao sva tri prijedloga - "sva su ova tri poduzeća tako lijepa, korisna i baš u ovo doba umjesna, da bi se s naše strane u nadbiskupiji vrhbosanskoj učinilo sve moguće pogledom na učestvovanje i suradnju".³² No, nastavio je nadbiskup, treba uzeti u obzir "sadašnji neizvjesni politički položaj, koji bi mogao potrajati još prilično dugo, a nisu isključeni novi zapletaji, u kojima bi eventualno sudjelovala i naša država [Austro-Ugarska Monarhija]".³³ Ovi politički razlozi, tj. opasnost da se balkanski sukobi pretvore u opći europski rat, stajali su, prema Stadlerovom mišljenju, na putu uspješnom održanju "svake veće [katoličke] priredbe".³⁴ Osim ovih nepovoljnih vanjsko-političkih okolnosti, vrhbosanski je nadbiskup navodio i one unutarne, koji su, također, priječili "akciju za veliki hrvatsko-slovenski katolički kongres" u Ljubljani.³⁵ Nadbiskup Stadler je s negodovanjem pratio djelovanje nekih "katoličkih krugova", tj. organiziranih hrvatskih katolika okupljenih oko dnevnika "Riječke Novine",³⁶ koji su u svojim rukama držali članovi Hrvatskoga katoličkog seniorata (HKS),³⁷ predvođeni dr. Petrom Ro-

²⁹ Isto.

³⁰ Z. GRIJAK, *nav. dj.*, 582-584. Vidi: M. GROSS, *nav. dj.*, 406-407.

³¹ Marčelić Baueru, NAZ AP OJP, 106/1913.

³² Stadler Baueru, NAZ AP OJP, 106/1913.

³³ Isto. Vidi: Z. GRIJAK, *nav. dj.*, 579.

³⁴ Stadler Baueru, NAZ AP OJP, 106/1913. Vidi: Z. GRIJAK, *nav. dj.*, 580.

³⁵ Isto.

³⁶ Katolički dnevnik "Riječke Novine" izlazio je u Rijeci od 1912. do 1914., kada ga je zabranila austro-ugarska vojna cenzura, jer je "ugrožavao vojnooperacijske i državne interese na Rijeci". (Zlatko MATIJEVIĆ, *Slom politike katoličkog jugoslavenstva. Hrvatska pučka stranka u političkom životu Kraljevine SHS /1919.-1929./*, Zagreb, 1998., 32-33, 38. Lav ZNIDARČIĆ, "Organizirano djelovanje katoličkih svetovnjaka na području Zagrebačke nadbiskupije /1852.-1994./", u: *Zagrebačka biskupija i Zagreb 1094 - 1994, Zbornik u čast kardinala Franje Kuharića*, Zagreb, 1995., 381.)

³⁷ Godine 1912., u Zagrebu je, na poticaj biskupa Mahnića, pokrenuto osnivanje HKS-a. Institucija Seniorata (ili Starješinstva) nije bila izum hrvatskih organiziranih katolika. On je kao oblik rukovođenja u katoličkim pokretima u Europi postojao i u drugim državama. Članstvo Seniorata biralo se, u načelu, među završenim studentima, bivšim članovima hrvatskih katoličkih akademskih društava i bogoslovnih zborova. O tome što je HKS prema izvornoj Mahnićevoj zamisli trebao biti, a što je zapravo bio u HKP-u i kasnijoj Katoličkoj akciji, uvedenoj 1922. na poticaj pape Pija XI., ne postoji jedinstveno

guljom i njegovim istomišljenicima - "katoličkim nacijonalcima",³⁸ tj. pristašama narodnoga jedinstva Slovenaca, Hrvata i Srba.³⁹ Pretpostavljajući da će "izvanjska politička kriza uskoro sretno proći", nadbiskup se odlučio za "evharistički sastanak u Zagrebu", a protiv "hrv.[atsko]-slov.[enskoga] katoličkog kongresa u Ljubljani", odnosno za njegovo odgađanje "na slijedeću godinu" (1914.).⁴⁰

Splitsko-makarski biskup Antun Đivoje (Gjivoje) odlučio se za sudjelovanje vjernika njegove biskupije na hodočašću u Rimu.⁴¹ Prema njegovom mišljenju, "ove godine [1913.] je uputnije nastojati da katolički kongres u Ljubljani lijepo uspije, a u tu svrhu bi trebalo odgoditi Euharistički kongres za u buduću".⁴²

Julije Drohobeczky, vladika križevačke grkokatoličke eparhije, je držao da bi bilo "vrlo liepo i poželjno" da na rimskom hodočašću sudjeluju i katolici iz Hrvatske ("Antemurale Christianitatis"), ali da se tome može ispriječiti siromaštvo vjernika.⁴³ Birajući između euharistijskog sastanka u Zagrebu i katoličkog kongresa u Ljubljani, vladika se odlučio za onaj prvi.⁴⁴ Iako je, kako sam piše, "dobio poziv" za ljubljanski kongres, još se nije bio odlučio na "aktivno sudjelovanje".⁴⁵

Dobivši odgovore od katoličkih ordinarija iz Hrvatske, Dalmacije te Bosne i Hercegovine nadbiskup-koadjutor Bauer iznio je njihova mišljenja - 11. veljače 1913. - na konferenciji episkopata zagrebačke crkvene pokrajine.⁴⁶ Prisutni su biskupi "jednodušno zaključili" da će se "s obzi-

mišljenje. (Opširnije o nastanku i djelovanju HKS-a vidi: Z. MATIJEVIĆ, "Hrvatski katolički seniorat i politika /1912.-1919./", *CCP*, 24/2000., br. 46, 121-162; ISTI, "Hrvatska pučka stranka i dr. Ivan Merz", *Obnovljeni život*, Zagreb, 52/1997., br. 3-4, 223-236.)

³⁸ O sadržaju pojma "katolički nacijonalci" vidi: Petar ROGULJA, *Pred zoru. (Prilog ideologiji katol. pokreta u Hrvatskoj)*, /preštampano iz "Luč" 1916.-1917./, Zagreb, 1916., 13.

³⁹ "[...] Katolički krugovi trebaju da se prije donekle rastrijeze od one opojnosti, u koju su bili zapali uslijed balkanskih događaja [...]" (Stadler Baueru, NAZ AP OJP, 106/1913. Vidi: Z. GRIJAK, *nav. dj.*, 580.)

⁴⁰ *Isto.*

⁴¹ Đivoje Baueru, Split, 27. siječnja 1913., NAZ AP OJP, 106/1913. Vidi: Z. GRIJAK, *nav. dj.*, 582.

⁴² Đivoje Baueru, NAZ AP OJP, 106/1913.

⁴³ Drohobeczky Baueru, Križevci, 5. veljače 1913., NAZ AP OJP, 106/1913. "[...] Bojim [se], da ovaj naš podhvat nebi imao takovog odziva, kaošto bi morao, da bude, i to usljed još uvijek težkih gospodarskih odnosno novčanih neprilikâ." (*Isto.*)

⁴⁴ "Glede naumljenog uzvišenog Euharističkog sastanka u našim krajevima pako, toga sam mijenja, da se isti svakako upriliči kod nas, po mogućnosti, još ove godine [...]" (*Isto.*)

⁴⁵ *Isto.*

⁴⁶ Bauer Jegliču, Zagreb, 17. veljače 1913., NAZ AP OJP, 106/1913. [Janko ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga o II. hrvatskom katoličkom kongresu u Ljubljani 1913. (Hrvatsko-slovenski katolički sastanak u Ljubljani 1913.)*, Rijeka, 1913., VIII.

rom na domaće političke prilike” i “nejasan vanjski politički položaj”, te “gospodarstvenu nevolju” biskupi, zajedno sa svojim vjernicima, “ograničiti jedino na sudjelovanje kod katoličkog kongresa u Ljubljani”.⁴⁷

Krajem ožujka 1913. upućen je javni poziv za sudjelovanje na ljubljanskom katoličkom sastanku od 24. do 27. kolovoza 1913.⁴⁸ U pozivu, koji je potpisao “Odbor za pripremu katoličkoga sastanka u Ljubljani”,⁴⁹ između ostalog, stoji: “Katolici Hrvati! Svesrdno pozivamo također Vas na katolički sastanak u Ljubljani. Mi smo Hrvati i Slovenci eminentno katolički narod. [...] Kršćani jesmo, katolici jesmo! Mi smo Slovenci i Hrvati ujedinjeni pod hap.[sburškom] vladar.[skom] kućom po prirodnom srodstvu krvi i jezika, a dobrotom Providnosti Božje također po jedinstvu vjere i Crkve. Za velikog [...] katoličkog sastanka u Ljubljani hoćemo, da zborujemo u duhu ovoga jedinstva, puni oduševljenja za uzvišene istine naše svete vjere i za milu našu hrvatsko-slovensku domovinu”.⁵⁰

Prva sjednica hrvatskog odbora za pripremu Hrvatsko-slovenskoga katoličkog sastanka u Ljubljani održana je 14. travnja 1913. u dvoru zagrebačkog nadbiskupa.⁵¹ Sastanku su, između ostalih, prisustvovali katolički svjetovnjaci: prof. dr. Julije Golik, Benjamin Zeiniger, računalni nadsavjetnik, M. Galović, učitelj, D. Kučenjak, urednik kršćansko-socijalnog lista “Glas Naroda”, dr. Hoić, ravnatelj ženskog liceja u Zagrebu i predstavnici Hrvatskoga katoličkog akademskog društva “Domagoj” te svećenici: mons. Gustav Baron, generalni vikar zagrebačke nadbiskupije, kanonik Milan Strahinščak, ravnatelj nadbiskupskog sjemeništa u Zagrebu, vlč. Matija Rihtarić, vojni superior, o. Rafael Rodić, franjevački provincijal u Zagrebu, vlč. dr. Dionizije Njaradi,⁵² ravnatelj grko-katoličkog sjemeništa u Zagrebu, vlč. dr. Svetozar Rittig, urednik zagrebačkoga “Katoličkog Lista”, vlč. dr. Stjepan Korenić, prebendar (nadarbenik) zagrebačke prvostolne crkve, Ante Brozović,⁵³ profesionalni novinski

⁴⁷ Isto.

⁴⁸ Vidi: “Katolički Slovenci i Hrvati!”, *Riječke Novine* (dalje: RN), Rijeka, 2/1913., br. 71, 1.

⁴⁹ Za predsjednika slovenskoga “pripremnog odbora” bio je izabran kanonik dr. Josip Gruđen. Ostali su članovi bili: Fran Povše, potpredsjednik, Ivan Štefe, tajnik i Anton Sušnik, blagajnik. ([J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, XI.)

⁵⁰ “Katolički Slovenci i Hrvati!”, 1.

⁵¹ Osim središnjega pripravnog odbora u Zagrebu, pripravnici su odbori organizirani i u pokrajinama: u Istri (vlč. Josip Grašić, predsjednik, Josip Bačić, Petar Balonić, vlč. Anton Janko, Kazimir Križmantić, Petar Sironić, Šime Sironić, Antun Štiglic i Rikard Ružička, članovi); u Krku (Matija Oršić, vlč. dr. Kvirin Klement Bonefačić, o. Ignacije Radić, Ivan vitez Mahulja, Jerolim D. Defilipis); u Senju (mons. Ivan Vidas); u Hvaru (Tomo Carević); u Dubrovniku (dr. Ante Žegur). ([J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, XI.) Članovi splitskog pripravnog odbora su bili: (dr. Marin Rabadan, don Ante Glumac, vlč. dr. Josip Carević, don Stanko Banić i Kažimir Bošković.). (“Odbor za slovensko-hrvatski katol. sastanak”, *Dan*, 11/1913., br. 18, 7.; usp.: [J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, IX.)

⁵² Vlč. D. Njaradi je bio član HKS-a.

⁵³ A. Brozović je bio član HKS-a.

urednik i dr.⁵⁴ Nadbiskup-koadjutor Bauer zamolio je mons. Barona da bude predsjednik pripremnog odbora, a članove odbora je ovlastio da “izrade čitavi program hrvatskoga dijela na kongresu”.⁵⁵ Sudjelovanje vlč. Korenića i Rittiga u radu pripremnog odbora nije bilo po volji hrvatskim katoličkim organizacijama.⁵⁶ Da bi sve pripreme bile uspješno dovršene, a nezadovoljnici umireni izabran je - 30. travnja 1913. - “posebni sekretarijat” u koji su ušli: vlč. S. Korenić, vlč. S. Rittig, dr. Stjepan Markulin,⁵⁷ odvjetnik, vlč. dr. Kamilo Dočkal,⁵⁸ prefekt u nadbiskupskom sjemeništu u Zagrebu, dr. Velimir Deželić st., kraljevski sveučilišni bibliotekar, vlč. dr. Janko Šimrak,⁵⁹ svećenik u zagrebačkoj grkokatoličkoj crkvi sv. Ćirila i Metoda i jedan član “Domagoja”.⁶⁰ Nakon što je bila održana prva sjednica “Sekretarijata”, splitski “Dan” je napao vlč. Korenića i Rittiga.⁶¹ Povrijeđen pisanjem “Dana”, koji su u svojim rukama držali dalmatinski seniori, nadbiskup-koadjutor Bauer je pozvao k sebi “odbor Seniorata” optužujući ga da on organizira “nekakav zakulisni tajni odbor za kongres”, koji radi protiv pripremnog odbora koji je on imenovao.⁶² Senior vlč. Šimrak je tu optužbu odlučno otklonio - “To je insinucija, koja se podvaljuje Senioratu.”⁶³ Bauer se nije dao razuvjeriti, nego je ustrajao u svojoj optužbi. Osumnjičio je “domagojce”, odnosno seniore da “od njih potječe članak u ‘Danu’”.⁶⁴ Vlč. Šimraku nije preostalo ništa drugo nego da sve još jednom zaniječe - “Niti je Seniorat načinio kakva odbora, niti je koji domagojac napisao ‘Danu’ onoga članka”.⁶⁵ Na sljedećoj sjednici “Sekretarijata”, vlč. Rittig je ponovio optuž-

⁵⁴ [J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, VIII.

⁵⁵ *Isto*.

⁵⁶ Petar GRGEC, *Dr. Rudolf Eckert*, Rijeka, 1995., 224. “U početku su glavne poslove u Zagrebu vodili po nalogu nadbiskupa koadjutora dra Ante Bauera prebendar Stjepan Korenić i urednik ‘Katoličkoga lista’ dr. Svetozar Ritić. Protiv njih dvojice diglo se veliko nezadovoljstvo. Nijedna hrvatska katolička organizacija nije htjela surađivati sa Stjepanom Korenićem, koji je do tada bio učinio sve što je mogao, da kompromitira katoličke skupine u korist hrvatsko-srpske liberalne koalicije. Prvi hrvatski katolički kongres god. 1900. pretvorio se bio uglavnom njegovom krivnjom u paradu, od koje nije bilo veće koristi. Nitko nije želio reprizu toga pothvata. A Korenićevim tragom išao je donekle i Svetozar Ritić, koji je s visoka dijelio lekcije svima, a sam nije bio spreman da ikada zađe kao organizator među omladinu i u široke slojeve naroda. Bio je uvijek velik gospodin i s velikima, odnosno s onima koji su imali vlast.” (*Isto*, 224-225.)

⁵⁷ S. Markulin je bio član HKS-a.

⁵⁸ Vlč. K. Dočkal je bio član HKS-a.

⁵⁹ Vlč. J. Šimrak je bio član HKS-a.

⁶⁰ [J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, VIII.; P. GRGEC, *nav. dj.*, 225.

⁶¹ P. GRGEC, *nav. dj.*, 225.

⁶² *Isto*.

⁶³ *Isto*.

⁶⁴ *Isto*.

⁶⁵ *Isto*.

bu protiv “domagojaca”, tj. onoga člana “Domagoja” koji je prisustvo-
vao prvoj sjednici “Sekretarijata”, tvrdeći da su informacije koje je pre-
nio “Dan” morale doći od njega.⁶⁶ Vlč. Šimrak je i ovom prilikom branio
“domagojce” od optužbi.⁶⁷ Uskoro su se vlč. Rittig i Korenić povukli iz
“Sekretarijata”, prepuštajući da rad na organiziranju kongresa vode dru-
gi.⁶⁸

Obimnost poslova je tražila da se “Sekretarijat” sastaje jedanput tjed-
no, a “onaj mjesec pred kongresom i više puta u tjednu”.⁶⁹

Hrvatski su katolički seniori, s više ili manje prava, držali da je “orga-
nizacija kongresa u glavnom” bila u njihovim rukama”.⁷⁰ Ipak, oni su
svoj udio u organiziranju i sudjelovanju na ljubljanskom katoličkom sa-
stanku mogli ponajprije zahvaliti V. Deželiću st. - “Na jednoj od sjedni-
ca pripravnog odbora za hrv. slovenski kongres odlučno sam zatražio, da
se pripuste u odbor, odnosno u rad kongresa i ljudi mlade katoličke in-
teligencije, jer sam vidio, da ih se je htjelo posve ignorirati. Moj zahtjev
urodio je dobrim plodom jer se je sam predsjednik pripravnog odbora
dr. Gustav Baron zauzeo za to.”⁷¹ Time je, prema Deželićevim riječima,
“polučeno” da su na “kongresu došli do riječi najbolji katolički radni-
ci”.⁷²

Na drugoj sjednici “Sekretarijata” V. Deželić st., S. Markulin i vlč.
Šimrak predložili su “čitavi program hrvatskoga dijela kongresa”.⁷³ Za-
ključeno je da će se na ljubljanskom sastanku raspravljati o “religioznim,
socijalno-gospodarskim, karitativnim i prosvjetnim katoličkim organiza-
cijama”.⁷⁴ “Sekretarijat” je povjerio S. Markulinu zadaću da “izradi po-
tanji nacrt” i pronade referente za “sekciju o kršćanskoj prosvjeti”.⁷⁵ Vlč.
Šimrak trebao je to isto učiniti za “religioznu, socijalno-gospodarsku i
karitativnu sekciju”.⁷⁶ Oko organiziranja “socijalno-gospodarskoga” di-
jela kongresa najviše su se angažirali P. Rogulja, tadašnji urednik “Riječ-

⁶⁶ Isto.

⁶⁷ Isto.

⁶⁸ Isto.

⁶⁹ [J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, VIII.

⁷⁰ - b -, “Seniorat”, *Đački Vijesnik* (Prilog “Luči”, br. 1. i 2), Zagreb, 5. studenoga
1913., 14.

⁷¹ Građa za memoare dr. Velimira Deželića st., fasc. “Slovensko-hrvatski kongres u
Ljubljani 1913.” (U posjedu obitelji.) Ljubaznošću dr. sc. Dore Sečić, unuke V. Deželića
st., omogućen mi je uvid u onaj dio njegove memoarske građe koji se odnosi na HKS.
Koristim priliku da gospođi doktor najiskrenije zahvalim.

⁷² Isto.

⁷³ [J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, VIII.

⁷⁴ Isto, IX.

⁷⁵ Isto.

⁷⁶ Isto.

kih Novina”, te seniori dr. Marko Rebac i dr. Rudolf Eckert.⁷⁷ Pojedine referate “prihvatili su u svoje ruke spremni ljudi” - seniori.⁷⁸

Dan uoči otvorenja ljubljanskog kongresa - 22. kolovoza 1913. - u “Riječkim Novinama” je osvanuo članak pod indikativnim naslovom - “Na pragu novoga doba”.⁷⁹ U članku se, između ostalog, kaže: “Na pragu smo novoga doba! Neka čudna trzavica i neka nervoznost trese narodima, koji će ‘promijeniti lice zemlje’. - Narodi se bude, te neki novi duh prolazi Evropom. Pred nama se odigraše veliki i zamamni dijelovi svjetske historije i - ako svi znaci ne varaju - promijeniti će se 1913.-1914. pozornica svijeta. Mi smo Hrvati u ovom sređivanju prilika jedan od najznamenitijih faktora. Dok mi ne budemo zadovoljni, nema mira u Habsburškoj monarhiji, nema ravnovjesja na balkanskom poluostrvu, nema reda u Evropi. I u ovoj se odlučnoj godini evo sastaje katolička Hrvatska u Ljubljani, da se spremi na to novo doba. Karakteristično je, da se taj sastanak obavlja u Ljubljani u središtu Slovenije. Jasna je to *manifestacija indentiteta* [?] *hrvatskih i slovenskih interesa, veličanstvena proslava narodnoga jedinstva Hrvata i Slovenaca*. Bez Slovenaca smo mi katolički Hrvati lišeni jedne trećine svog naroda i naše su pozicije za posljednju odlučnu borbu, u kojoj nije na kocki samo naš kulturni nazor nego i naše narodno ime, upravo unaprijed izgubljene. Stoga je potrebna ova velika smotra nad hrvatskom i slovenskom katoličkom vojskom, koja će pokazati i nama i stranom svijetu jedinstvo hrvatskog i slovenskog naroda, koje se ideje mi ne ćemo odreći ni za čiju volju.”⁸⁰

Glavna skupina Hrvata-katolika doputovala je u Ljubljanu posebnim vlakom iz Zagreba.⁸¹ Od katoličkih biskupa iz Hrvatske, Dalmacije te Bosne i Hercegovine na ljubljanski su kongres došli: A. Bauer, I. Krapac, J. Marčelić, A. Mahnić, fra Alojzije Mišić (Mostar), fra J. Garić i dr. Ivan Evandelist Šarić (Sarajevo).⁸² Kao što se i moglo očekivati, vrhbosanski nadbiskup Stadler nije se odazvao pozivu za sudjelovanje na ljubljanskom katoličkom sastanku.⁸³ Od ostalih crkvenih velikodostojnika bili su prisutni: o. R. Rodić, o. Bernardin Škrivanić, provincijal kapucina (Rijeka) i o. Ljudevit Dostal, provincijal Družbe Isusove (Zagreb).⁸⁴ Osim navedenih, na “kongres je došlo mnoštvo odličnih laika i svećeni-

⁷⁷ Isto.

⁷⁸ Isto.

⁷⁹ RN, 2/1913., br. 199, 2.

⁸⁰ Isto.

⁸¹ Opširnije o dolasku Hrvatskih katolika u slovensku prijestolnicu i dočeku koji im je tamo priređen vidi: [J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, XI-XIV; P. GRGEC, *nav. dj.*, 228-229.

⁸² [J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, XII.

⁸³ O mogućim razlozima Stadlerove odsutnosti vidi: Z. GRIJAK, *nav. dj.*, 585.

⁸⁴ [J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, XII.

ka hrvatskih, a osobito je bio veliki broj naših akademičara i katoličkih đaka, [a] i hrvatski seljački narod bio je zastupan u lijepom broju”.⁸⁵

Među sudionicima kongresa, bio je nazočan i znatan broj članova HKS-a.⁸⁶

Na “Hrvatsko-slovenski katolički kongres” su upućeni brojni pozdravni brzogovi, koje su, među ostalim, poslali: Stjepan Benčević, gradonačelnik Broda na Savi, Jordan Zaninović, hvarski biskup, don Frano Ivanišević, dr. Juraj Carić, biskup, nadbiskup V. Pulišić, nadbiskup J. Stadler, fra Jozo Milošević, provincijal franjevac konventualaca, don Marko Kalogjera,⁸⁷ župnik, Ivo Juras,⁸⁸ dr. Matija Belić,⁸⁹ odvjetnik, Vladimir Kulić,⁹⁰ industrijalac iz Šibenika, don Ivo Prodan, obitelj Deželić iz Zagreba, dr. Milan Amruš, bivši gradonačelnik Zagreba i dr.⁹¹

Tijekom kongresa održane su i tri svečane sjednice (25-27. kolovoza 1913.), na kojima su sudjelovali katolički gosti iz Hrvatske, Dalmacije te Bosne i Hercegovine i slovenski domaćini.⁹²

Rad u slovenskim i hrvatskim sekcijama odvijao se odvojeno.⁹³

Hrvatski dio katoličkog sastanka u Ljubljani je bio podjeljen u tri sekcije:⁹⁴ I. “Sekcija za religiozne organizacije”,⁹⁵ (referenti: o. Marko Stip-

⁸⁵ *Isto*.

⁸⁶ Biskup Mahnić, don Stanko Banić, vlč. dr. Juraj Carević, o. Ante Cikojević, vlč. Kvirin Klement Bonefačić, dr. Ljubomir Maraković, vlč. Božo Milanović, fra Dane Zubac, dr. Damjan Sokol, dr. Marko Rebac, vlč. Đuro Vilović, prof. Bogdan Babić, Stjepan Varga, Marin Katalinić, vlč. Stjepan Bakšić, prof. Ivan Butković, Dragutin pl. Hrvoj, fra Petar Grabić, Ferdo Galović, dr. Stjepan Filipović, vlč. Bogoljub Strižić i Vendelin Megler. (Vidi: [J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, XII, 1, 40, 50, 57, 87, 93, 104, 110, 117, 159, 170 i 193; “Prvi odsjek”, *Hrvatska Straža*, Rijeka, 12/1914., sv. 1, 4.)

⁸⁷ Vlč. M. Kalogjera je desetak godina kasnije postao prvi biskup Hrvatske starokatoličke crkve. (Vidi: Z. MATIJEVIĆ, “Reformni pokret dijela nižega katoličkog svećenstva u Hrvatskoj /1919-1924. god./”, *Povijesni prilozi*, Zagreb, 8/1989., 1-90.)

⁸⁸ I. Juras je bio član HKS-a.

⁸⁹ M. Belić je bio član HKS-a.

⁹⁰ V. Kulić je bio član HKS-a.

⁹¹ Vidi: [J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, XXXIX-XLV.

⁹² Vidi: *Isto*, XIV-XXX.

⁹³ Najvažniji zaključci pojedinih slovenskih kongresnih sekcija objavljeni su u: *Isto*, XXXI-XXXVIII. Slovenski središnji odbor je objavio sve referate, rasprave i zaključke sa slovenskog dijela kongresa. (Vidi: *Slovensko-hrvatski katoliški shod v Ljubljani 1913.*, Ljubljana, 1913.)

⁹⁴ Prema usvojenom programu rada, hrvatski dio katoličkoga kongresa u Ljubljani se trebao odvijati u četiri sekcije “Religiozne organizacije”, “Socijalno gospodarski odsjek”, “Karitativni odsjek” i “Kršćanska prosvjeta”. ([J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, IX-X.)

⁹⁵ Sekcija je počela s radom 25. kolovoza 1913. u prostorijama katoličke tiskare. Nakon prvog referata i rasprave, sekcija je nastavila svoj rad u dvorani biskupskog sjemeništa. Za predsjednika sekcije je izabran vlč. G. Baron, a za tajnike: vlč. K. Dočkal i don S. Banić. Od članova hrvatskoga episkopata, radu sekcije su prisustvovali: A. Bauer, I. Krpac, A. Mahnić, J. Marčelić, fra J. Garić, A. Đivoje. (*Isto*, 1.)

ković, “Pučke misije, Marijine kongregacije i duhovne vježbe za obrazovane.”, vlč. J. Šimrak, “Religiozno jedinstvo Slavena.”, o. Vinko Michielli, “Psovka i kletva i organizacije protiv nje.”, o. Miroslav Škrivanić,⁹⁶ “Hrvatska katolička narodna hodočašća.”, vlč. dr. Ante Alfirević,⁹⁷ “Svećeničke zajednice.” i o. Ferdinand (Ferdo) Krčmar,⁹⁸ “Treći red sv. Franje Asiškoga.”); II. “Socijalno-gospodarska sekcija”⁹⁹ (referenti: Matija Rihtarić,¹⁰⁰ “Katolička dječička društva.”, dr. Krunoslav Janda, “Iseļjeničko pitanje.”, vlč. Mirko Čunko,¹⁰¹ “Organizacija omladine.”, Velimir Deželić sin,¹⁰² “Hrv. katol. Narodni savez. (O unifikaciji katoličkog pokreta).” Petar Grgec,¹⁰³ “Đačke organizacije.”, P. Rogulja, “Obrtničko pitanje.”, R. Eckert, “Radnički stalež.”, vlč. dr. Petar Trbuha,¹⁰⁴ “Seljački stalež: rane i lijekovi.” i pop Ante (Antun) Pilepić,¹⁰⁵ “O hrvatskom paraplovstvu.”) te III. “Sekcija za kršćansku prosvjetu”.¹⁰⁶ (referenti: vlč. Ferdo Rožić,¹⁰⁷ “Hrvatska pučka knjiga i društvo sv. Jeronima.”, vlč. dr. Fran Binički,¹⁰⁸ “Leonovo društvo i Enciklopedija.”, V. Deželić st., “Katolička beletristika i hrvatske literarne organizacije.” i S. Markulin, “Katolička štampa. (Pijevno društvo).”)¹⁰⁹

Iako je svaki referat imao svoju važnost za HKP i njegovo daljnje djelovanje, onaj vlč. J. Šimraka o vjerskom jedinstvu Slavena, imao je posebnu težinu. Sam vlč. Šimrak, grkokatolički svećenik i senior-“naciona-

⁹⁶ O. M. Škrivanić, član HKS-a, pristupio je, nekoliko godina kasnije, reformnom pokretu nižega katoličkog svećenstva u Hrvatskoj (“žuti pokret”) te je apostazirao. (Vidi: Z. MATIJEVIĆ, “Reformni pokret”.)

⁹⁷ Vlč. A. Alfirević bio je član HKS-a.

⁹⁸ O. F. Krčmar je bio član HKS-a.

⁹⁹ Sekcija je zasjedala od 24. do 25. kolovoza 1913. Njezine su sjednice održavane u velikoj dvorani Katoličke tiskare. Za predsjednika sekcije je izabran vlč. A. Alfirević, a za potpredsjednika R. Eckert. Tajnik sekcije je bio S. Filipović. Ova je sekcija bila veoma dobro posjećena jer su joj prisustvovali “uz naš episkopat, naše svećenstvo, naša katolička inteligencija, mnogobrojno kat. đaštvo i zastupnici seljačkog staleža”. ([J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, 69.)

¹⁰⁰ Vlč. M. Rihtarić je bio član HKS-a.

¹⁰¹ Vlč. M. Čunko je bio član HKS-a.

¹⁰² V. Deželić sin je bio član HKS-a.

¹⁰³ P. Grgec je bio član HKS-a.

¹⁰⁴ Vlč. P. Trbuha je bio član HKS-a.

¹⁰⁵ Pop A. Pilepić je bio član HKS-a.

¹⁰⁶ Sjednice sekcije održavane su 26. kolovoza u dvorani biskupskog sjemeništa. Za predsjednika sekcije je izabran V. Deželić st., a za potpredsjednika vlč. prof. Ferdo Rožić. Tajnici sekcije su bili Lj. Maraković i vlč. S. Bakšić. ([J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, 169.)

¹⁰⁷ Vlč. F. Rožić je bio član HKS-a.

¹⁰⁸ Vlč. F. Binički je bio član HKS-a.

¹⁰⁹ Svi su referati, zajedno s raspravama i zaključcima tiskani u: [J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, 3-195.

lac”, tada se istaknuo kao važna ličnost hrvatskog katolicizma pred kojim se otvarala uspješna karijera.¹¹⁰ U svom podužem izlaganju, on se osvrnuo na problem ujedinjenja Katoličke i pravoslavnih crkava, koje su već stoljećima bile razjedinjene.¹¹¹ Posebno mjesto u Šimrakovom referatu imala je Srpska pravoslavna crkva (SPC). On tada nije gajio posebne nade za stvaranje crkvene unije sa srpskim pravoslavljem: U Srbiji “vrije stara mržnja protiv Latinaca i protiv njihove vjere. Inteligencija brani i čvrsto drži pravoslavlje, jer u njemu jedinome vidi spas i slobodu naroda, ako i je u dobroj većini posve indiferentna prema vjerskim pitanjima. Istim stopama ide i narod. Srbi mrze katolicizam kao tuđinski import, kao neprijateljsku najezdu, koja bi im rado da metne na noge i ruke teške lisičine, da im uništi narodnu slobodu i samostalnost. U njih je katolicizam jednak austrijanizmu i austrijskoj misli. Propovijed katolička i evanđelje katoličko smatra se u Beogradu, Nišu, Prizrenu, Peći, na Drini i Moravi najvećim neprijateljem srpskoga naroda.”¹¹²

Za Šimraka je ekumenizam bio još manje vjerojatan kada se uzme u obzir da se SPC potpuno identificirala sa srpskim ekspanzionističkim nacionalizmom: “Srpsko pravoslavlje podiglo se nakon krvave osvete na Kosovu i nakon žalosnog bratoubilačkog rata s Bugarima do nevidenih visova i vrhunaca i još se jače i čvršće spojilo, da, indentifikovalo s narodnošću. Ujedinjeno srpstvo i pravoslavlje udarilo je na Turčina i na Bugarina, da proširi svoje granice prema dvjema morima, a sada samo čeka i pripravlja se na zadnju odmazdu, na zadnji korak i udarac, da ‘o-slobodi’ i sabere ono, što još nije sabrano, da se dovede sa sviju granica u jedan ovčinjak. Pravoslavlje imade sada u novoosvojenim krajevima veliku zadaću: posrbiti Bugare u Macedoniji i pravoslavne Albaneze u Staroj Srbiji i Albaniji [...].”¹¹³

Vlč. Šimrak je imao još manje iluzija o pravoslavcima u hrvatskim zemljama: “Oni mrze i preziru uniju na isti način kao i oni u Srbiji, jer je smatraju najvećom neprijateljicom naroda svoga. [...] Kad je organizirana srpska crkva, skupila je oko sebe sve pravoslavne Vlahe i ujedinila ih

¹¹⁰ Vidi: J. KRIŠTO, *nav. dj.*, 317.

¹¹¹ “Veliki crkveni raskol između istočnog i zapadnog kršćanstva najžalosniji je i najtužniji događaj, što je napisan na stranicama crkvene historije, a jedna od najtužnijih i u historiji svijeta. On mora da duboko rascvili svako srce kršćansko, a ponajpače svako srce slavensko, jer je sa sobom po nesreći tužnoj i po prijeveri bizantijskoj povukao većinu slavenskih naroda, jer je nasilnom i zlobnom rukom prekinuo nužnu vezu između bratskih duša i srdaca i otrgnuo ih od vrhovnog pastira. [...] Carigradski lažni branitelji i zatočnici istočne crkve i njezinih prava baciše među mlada i žilava slavenska plemena sjeme vjerskog razdora i od onoga dana reži brat na brata svakim danom sve to većom mržnjom i osvetom, kao da nikada ne će doći dan pomirbe i prijašnje sloge i prijašnjeg jedinstva, u kojem jedinom počiva slava, veličina i sjaj slavenskoga roda.” (J. ŠIMRAK, “Religiozno jedinstvo Slavena”, u: [J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, 13.)

¹¹² *Isto*, 24-25.

¹¹³ *Isto*, 25.

u čvrstim organizacijama na *srpskom temelju*. Danas je praktično proveden princip, da svi pravoslavni moraju biti srpske narodnosti. Hrvati su naglašivali jednakost i jednokrvnost hrvatskoga i srpskog plemena, a Srbi su u isto vrijeme preveli na svoju stranu srpske i hrvatske Vlahe; Hrvati su isticali nekakvi ilirizam i jugoslavenstvo, a Srbi su povlađivali sve-mu tomu i klimali glavama, pa su i dalje radili na organizaciji srpskoga naroda i privađali u njegovo krilo ne samo ono, što im je pripadalo, nego što je bilo i naše hrvatsko. Ovo spominjem samo radi toga, da možemo prosuditi, kakova budućnost čeka katoličku misiju u ovakovim prilikama, gdje je pravoslavlje stupilo posve u službu nacionalnih interesa, gdje se ono danas predstavlja jedinim i najmoćnijim braničem i propagatorom srpstva. Dakle i opet politika stoji na putu uniji.”¹¹⁴

Usprkos svemu, senior Šimrak se ponadao da će pravoslavni Srbi prevladati svoje predrasude o katolicizmu i odbaciti identifikaciju vjere s nacijom, te tako otvoriti put dijalogu s hrvatskim katolicima.¹¹⁵ Takvo Šimrakovo razmišljanje, iako je dobro uviđao bit problema, bilo je, kao i kod većine njegovih seniorskih sudrugova (“katoličkih nacionalaca”), posljedica nekritičkog prihvaćanja i zaslijepljenosti, tada sveprisutnom, ideologijom jugoslavenstva.¹¹⁶

Zanimljivo je, da je vlč. Šimrak predviđao istaknuto mjesto za hrvatske grkokatolike u sudbinskoj ulozi Hrvata na Balkanu: “U našem [grkokatoličkom] radu morao bi nas poduprijeti *čitavi hrvatski narod* [...]. Svaka naša [grkokatolička] jedinica, pa makar u kojem zakutku bila, imade posebnu misiju i posebnu ideju: hrvatsku i katoličku. [...] Naš [hrvatski] upliv, naša kultura i napredak mora da segne preko balkanskoga gorja, Sofije, Drinopolja do Carigrada i da postavi na vrh Aja-Sofije katolički križ.”¹¹⁷ Jednom riječju - “Hrvati imadu da budu most između istoka i zapada.”¹¹⁸

Za vrijeme trajanja ljubljanskog kongresa, hrvatski su seniori - 26. kolovoza 1913. - održali svoj sastanak. Glavna točka dnevnog reda bilo je pisanje “Riječkih Novina” o - Srbima. Naime, seniorsko prihvaćanje načela “narodnog jedinstva” Hrvata, Slovenaca i Srba imalo je za posljedicu da je taj tada jedini katolički politički dnevnik s neskrivenim simpatijama pisao o “pobjedonosnoj borbi južnih Slavena protiv Turaka” u vrijeme Prvoga balkanskog rata (1912.).¹¹⁹ Svaki vojnički uspjeh Srba sma-

¹¹⁴ *Isto*, 29.

¹¹⁵ J. KRIŠTO, *nav. dj.*, 318-319.

¹¹⁶ Detaljnije o genezi priklanjanja dijela organiziranih hrvatskih katolika ideologiji jugoslavenstva vidi: *Isto*, 288-289, 310-312.

¹¹⁷ J. ŠIMRAK, “Religiozno jedinstvo Slavena”, 28 i 32. Ovo nije bila originaln Šimrakova misao, nego je potjecala od njemačkog historičara Gfrörera. (Vidi: [J. ŠIMRAK, ur.], *Spomen-knjiga*, 32.)

¹¹⁸ *Isto*, 32.

¹¹⁹ “Prvi predsjednik H[rvatske] P[učke] S[tranke]. Povodom druge obljetnice smrti dra Petra Rogulje (19. II. 1920-19. II. 1922.)”, *Narodna Politika*, Zagreb, 5/1922., br. 39, 1.

tran je i uspjehom Hrvata, što je osobito vrijedilo za Roguljino shvaćenje aktualnih političkih događaja.¹²⁰ Pretjerani zanos, kojim su u uredništvu "Riječkih Novina" znali popratiti uspjehe srbijanskog oružja, nije bio podjednako dobro priman od svih pripadnika HKP-a, pogotovo ne od onih, kojima je Rogulja, nekoliko godina kasnije, priljepio etiketu - "katoličkih integralaca".¹²¹ Prema pisanju pravaško-"frankovačkog" dnevnika "Hrvatska", to "frenetično pisanje 'R.[iječkih] N.[ovina]' u slavu srbstva najviše je bolilo Herceg-Bosnu, koja je upravo tada vodila najžilaviju borbu protiv drskih nasrtaja srbstva".¹²²

O. Alfirević i vlač. Binički osudili su na seniorskom sastanku "srbofilске izvještaje i članke" seniora-"nacionalca" Milka Kelovića.¹²³ P. Rogulja je, pak, držao da je "srbofilsko" pisanje "Riječkih Novina", iako je ponekad bilo "pogreška i pretjeranosti" u "principu bilo posve ispravno".¹²⁴ On, je također, očekivao da će se na sasatanku "odrediti kakvo držanje u budućnosti" treba HKS "zauzeti prema Srbima".¹²⁵ Senior-biskup Mahnić je smatrao da su "Riječke Novine" u načelu "imale pravo što su bile na strani oslobodilačke slavenske ideje".¹²⁶ Konačno su prisutni seniori prihvatili načelo da "Riječke Novine" ne smiju napadati Srbe, nego imadu registrirati istinu [...]"¹²⁷ No, uredništvo "Riječkih Novina" nije nakon sastanka u Ljubljani bitno promijenilo svoje pisanje o Srbima. Tek nakon sarajevskog atentata (1914.), kada više nije bilo ni moguće, a ni oportuno, sa simpatijama, pogotovo pretjeranim, pisati o Srbima dolazi do zaokreta u njegovoj uređivačkoj politici.¹²⁸

II. hrvatski katolički sastanak u Ljubljani svečano je okončan, ali je njegov uspjeh ostao dvojbjen. Iako postoji mišljenje da je on dao "novi

¹²⁰ V., "Kršćanski vitezovi." (Prigodom 15. godišnjice "Domagoja"), *Narodna Straža*, Šibenik, 1/1921., br. 21, 1.; P. GRGEC, *nav. dj.*, 188.

¹²¹ O sadržaju pojma "katolički integralac" vidi: P. ROGULJA, *nav. dj.*, 13.

¹²² A. CERNOVAČKY, "Politički smjer katoličkoga pokreta u Hrvatskoj", *Hrvatska*, Zagreb, 1917., br. 1754, 1. Tijekom balkanskih ratova (1912.-1913.) sve su političke stranke i skupine u Hrvatskoj, osim "frankovačkih" pravaša, podržavali Srbiju. Izravna pobjeda balkanskih Slavena nad Turcima ogledala se u još većjoj prisutnosti ideje jugoslovenstva među hrvatskom političkom inteligencijom. (J. KRIŠTO, *nav. dj.*, 308., 313.)

¹²³ Kelović je bio ratni dopisnik "Riječkih Novina" iz Crne Gore. (P. GRGEC, *nav. dj.*, 188.) Nekoliko godina kasnije ovaj je senior-"nacionalac" apostazirao i prešao u redove starokatoličke vjerske zajednice u Hrvatskoj.

¹²⁴ *Isto*, 230.

¹²⁵ *Isto*, 231.

¹²⁶ *Isto*. Biskup Mahnić je, nešto ranije, ustvrdio da su hrvatskim katolicima, "objektivno uzevši", Srbi "bliži po krvi i po vjeri nego Turci", te da su im oni stoga "dužni dobro željeti više nego Turcima". (Antun MAHNIĆ, "Pogrješke", *RN*, 2/1913., br. 180, 2.)

¹²⁷ P. GRGEC, *nav. dj.*, 231.

¹²⁸ Z. MATIJEVIĆ, *Slom politike*, 35.

poticaj” radu HKP-a,¹²⁹ svakako je bliže istini tvrdnja da “provedbu kongresnih zaključaka grubo prekida prvi svjetski rat”.¹³⁰

Tijekom Prvoga svjetskog rata članovi HKS-a, prvenstveno Roguljin krug seniora-“nacionalaca”, aktivno se uključio u rušenje Austro-Ugarske Monarhije i stvaranje Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca/Kraljevine Jugoslavije (1918.). Svoje sudjelovanje u pokretu za stvaranje jugoslavenske državne zajednice, hrvatski su katolički seniori opravdavali “svrhunaravskim razlogom”. Za njih je, naime, “prva zadaća” bila “ujedinjenje crkva”, tj. unija između Katoličke i Srpske pravoslavne crkve na Balkanu, a to je bio - “providencijski raison d’être države [Kraljevine] S.[rba] H.[rvata i] S.[lovenaca]”.¹³¹

¹²⁹ Antun BOZANIĆ, *Biskup Mahnić pastir i javni djelatnik u Hrvata*, Zagreb - Krk, 1991., 111.

¹³⁰ Luka VINCETIĆ, “Organizirani katolicizam - Moderni katolički pokret”, *Kana*, Zagreb, 17/1986., br. 7-8, (184), 11.

¹³¹ Nav. prema: Augustin GUBERINA, *Preuzvišeni Gospodine!*, [Šibenik, 1933.], 50-51.

SUMMARY

INITIATIVES AND ORGANIZATION OF THE SECOND
CATHOLIC CONGRESS (MEETING) IN LJUBLJANA IN 1913 AND
DR JANKO ŠIMRAK'S REPORT ON THE RELIGIOUS
UNION OF SLAVS

Members of the Croatian Catholic movement, associated with the weekly *Dan* which was published in Split (1911), gave the initiative for the organization of the Second Croatian Catholic congress. They thought that the congress should be held in Ljubljana so that the members of the Slovenian Catholic movement could also take part in it. This idea was realized only after the archbishop of Ljubljana, Dr Anton Bonaventura Jeglič invited Catholic bishops from Croatia, Dalmatia and Bosnia-Herzegovina to take part in the Slovenian Catholic meeting which was held in August 1913 in Ljubljana.

Participation of Croatian representatives at the Ljubljana meeting was organized by the Croatian Catholic Seniors, an exclusive organization which gathered young secular and clerical intellectuals. The Catholic seniors were in fact the leading force of the Croatian Catholic movement as a whole.

Every Croatian representative at the Ljubljana meeting read a report and each of these reports had a certain influence on the further activities of the Croatian Catholic movement. Nevertheless, the report read by Greek Catholic priest Dr Janko Šimrak was especially important and had long term consequences. His report concentrated on relations between the Catholic and the Orthodox Christians in the area of the Balkan peninsula. Šimrak contemplated the possibility of the unification of these two religions which had been separated for almost one thousand years. This was a clear sign that one part of the Croatian Catholic intellectuals saw its future role in the religious and national unification of the South Slavs - Slovenians, Croats, Serbs and Bulgarians. The final consequence of these plans among the Croatian Catholic seniors was the acceptance of the ideology of Yugoslavism and destruction of the Austro-Hungarian Monarchy, which eventually happened in 1918 when the Kingdom of Slovenians, Serbs and Croats was established.